

ЕКСКУРСІЇ В ПРИРОДУ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Денисовець Т.М.

*Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка*

Здоров'я дітей один з найчутливіших показників, що відображає стан довкілля.

Здоров'я людини закладається в дитячому віці і є найкращим дарунком молодості. Із різноманіття уявлень про здоров'я, до визначення цього поняття і в минулому, і в останній час дослідники підходили з різних позицій. За висновками давньогрецького вченого Клавдія Галена здоров'я людини –це стан «...в якому ми не відчуваємо болю і який не заважає виконувати функції нашого щоденного життя...» [1]. Античний лікар і учений Гіппократ намагався пояснити здоров'я і хворобу через природу людини і в той же час через її діяльність, поведінку і спосіб життя. Він говорив: «Яка діяльність людини, така вона й сама, такі її хвороби» [1].

Зарубіжні вчені Ч. Брус, С. Д. Кінг та інші під здоров'ям розуміли «нормальний фізичний стан, тобто стан цілісності та свободи від фізичного та психічного захворювання чи від болю, так що всі частини тіла виконують властиві їм функції».

«Здоровою може вважатися людина яка має гармонійний фізичний та розумовий розвиток і добре адаптована до фізичного та соціального середовища. Вона повністю реалізує свої фізичні та розумові здібності, може пристосовуватися до змін оточуючого середовища, якщо вони не виходять за межі норми і робить свій посильний внесок у благополуччя суспільства, сумірний з його здібностями», – так розуміє термін «здоров'я» російський вчений Г. Сигерист [1].

Суттєвим фактором, який визначає процес формування та збереження здоров'я сучасної дитини, є екологічний. Питання виживання нації сьогодні повністю залежить від гармонії людини, природи, космосу в цілому. Сьогодні, як ніколи, стає актуальним розглядати людину (її розвиток, здоров'я, моральність, духовність) в тісному зв'язку з оточуючим середовищем, з реальним навколишнім середовищем. Живий організм – це основна складова екології суспільства. Без гармонії природи, людини, космосу неможливий нормальний, здоровий розвиток дитини [1].

У процесі здійснення шкільної реформи однією з актуальних задач є виховання підростаючого покоління в душі любові до рідної природи, дбайливого відношення до її багатств, їх раціонального використання, тобто екологічне виховання розпочинається з дитячого садка і початкових класів.

Під екологічним вихованням ми розуміємо систематичне і цілеспрямоване формування у молодого покоління естетичного і системного науково-обґрунтованого відношення до природи і вироблення практичних умінь і навичок раціонального природокористування.

Отже, екологічне виховання обов'язково повинно здійснюватися з урахуванням специфіки психіки дітей даного віку. Одним із невід'ємних факторів формування екологічної свідомості молодшого школяра, безперечно, є екскурсії на природні об'єкти, які мають проводитися регулярно вихователями дитячого садочку та вчителями школи.

Специфіка свідомості дітей молодшого шкільного віку з одного боку, полягає в тому, що тут здійснюється активний процес цілеспрямованого формування знань, чуттів, оцінок, хвилювань, розвиток здібностей та інтересів. Свідомість тут переважає чутливо-емоційна, образна, з великою уявою в тому числі, міфологічна. Тому для її формування можна використовувати казки, ігри, монологи, екскурсії екологічного змісту. З другого боку, в дитячому шкільному віці присутня здібність дітей до цілісного сприйняття світу і формування екологічної картини світу, що також необхідно враховувати в виховному процесі. Особливо в молодшому шкільному віці іде активний процес ціленаправленого формування знань, чуттів, оцінок, хвилювань, розвиток здібностей і інтересів. Чутливість і сприйняття є важливою особливістю учнів. Відсутність особистого соціального досвіду робить їх надто довірливими до виховних впливів.

Отже, природа в екологічному вихованні повинна стати для кожного учня не тільки живою лабораторією, де можна спостерігати і вивчати життя її мешканців, але і школою розумного користування, примноження і зберігання її багатств.

Для дослідження стану екологічного виховання в учнів 1-3 класів нами був проведений аналіз робіт за трьома основними темами у Полтавській гімназії №6:

1. Екологічна катастрофа (письмова відповідь, прогноз).
2. Творче екологічне завдання (варіанти роздумів учнів на екологічні теми).
3. Екологічні малюнки (наявність або відсутність чуття гармонії у сприйнятті світу дитиною).

Результати дослідження показали наступне:

- діти розуміють складний і критичний стан навколишнього середовища, вірно оцінюють можливість екологічної катастрофи;
- загибель природи означає і загибель людини в ній, а відновлення і охорона природи – це виживання і самої людини;
- в малюнках чітко виявляється наявність гармонії людини з природою і образна біль з приводу даної гармонії;
- правильно відмічені причини екологічних проблем, які приховуються в нераціональному природокористуванні.

Головна причина екологічної кризи приховується в характері сучасного матеріально-технічного виробництва, в особливостях технічного прогресу. А для її усунення необхідно якісно змінити промисловість технології. Це сторона практично невідображена учнями, що характеризує прогалинами в екологічному вихованні.

Тому необхідно ввести 2-3 теми в програму шкільного курсу по даній проблемі, наприклад:

1. Технічний прогрес і дві його сторони (комфорт для людини і руйнування природи);
2. Зміна характеру технологій;
3. Раціональне використання природи.

Проведення планових екскурсій на природні об'єкти з учнями молодшого шкільного віку має низку позитивних сторін, серед яких можна виділити, насамперед декілька:

- прогулянки на свіжому повітрі покращують самопочуття дітей;
- підвищується працездатність протягом робочого дня і тижня;
- розширюється екологічний світогляд учнів;
- закладаються основи раціонального природокористування;
- формується екологічна свідомість

Все вищесказане сприяє не тільки набуттю учнями окремих екологічних знань, але і дозволяє уже в молодшому шкільному віці формувати у дітей екологічну карту світу. Найбільш чутливим барометром оцінки стану здоров'я популяції і вплив дії факторів зовнішнього середовища, соціально-екологічних умов являються показники здоров'я дітей.

Список використаних джерел:

1. Булич Є. Г. Валеологія. Теоретичні основи валеології. К., 1997. 37 с.
2. Петрик О. І. Основи здорового способу життя. Львів, 1993. 55 с.